

Ptáci zemědělské krajiny

význam, ohrožení, opatření

David Lacina, AOPK ČR

**chřástal a
bahňáci**

chřástal polní

Crex crex

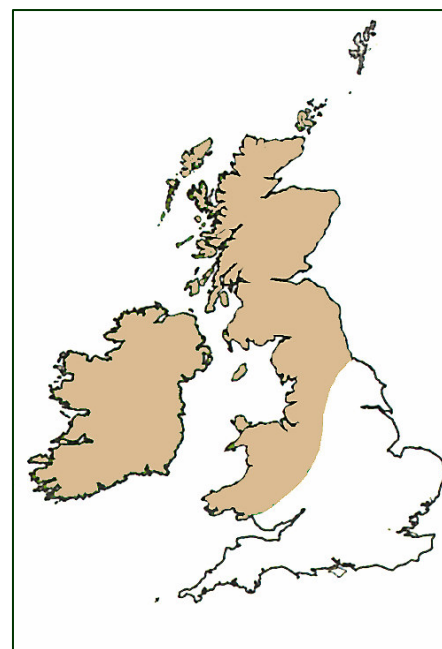
Celosvětově ohrožený druh

- **stěhovavý**
- **louky, (pole)**
- **potravou hmyz, bezobratlí, semena**
- **charakteristické hlasové projevy**
- **v ČR 1500–1700 párů**

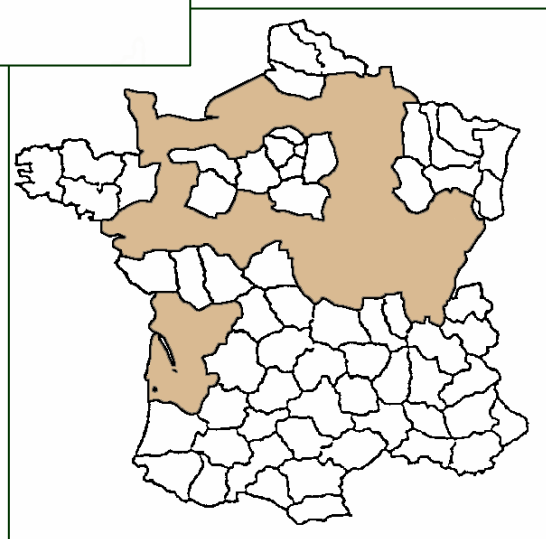
vývoj populace ve Francii, Irsku a Británii

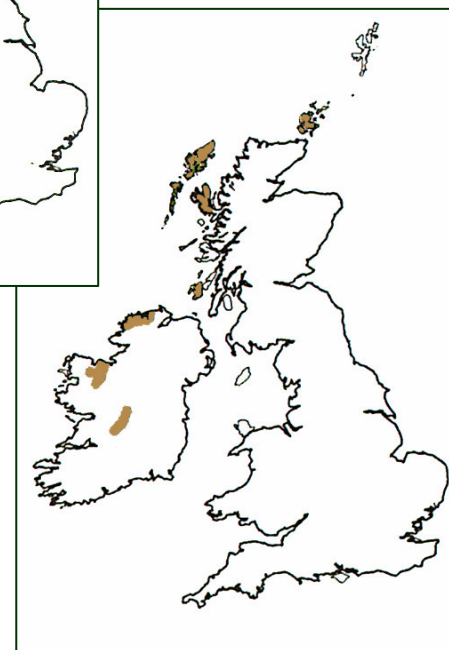
1930-40

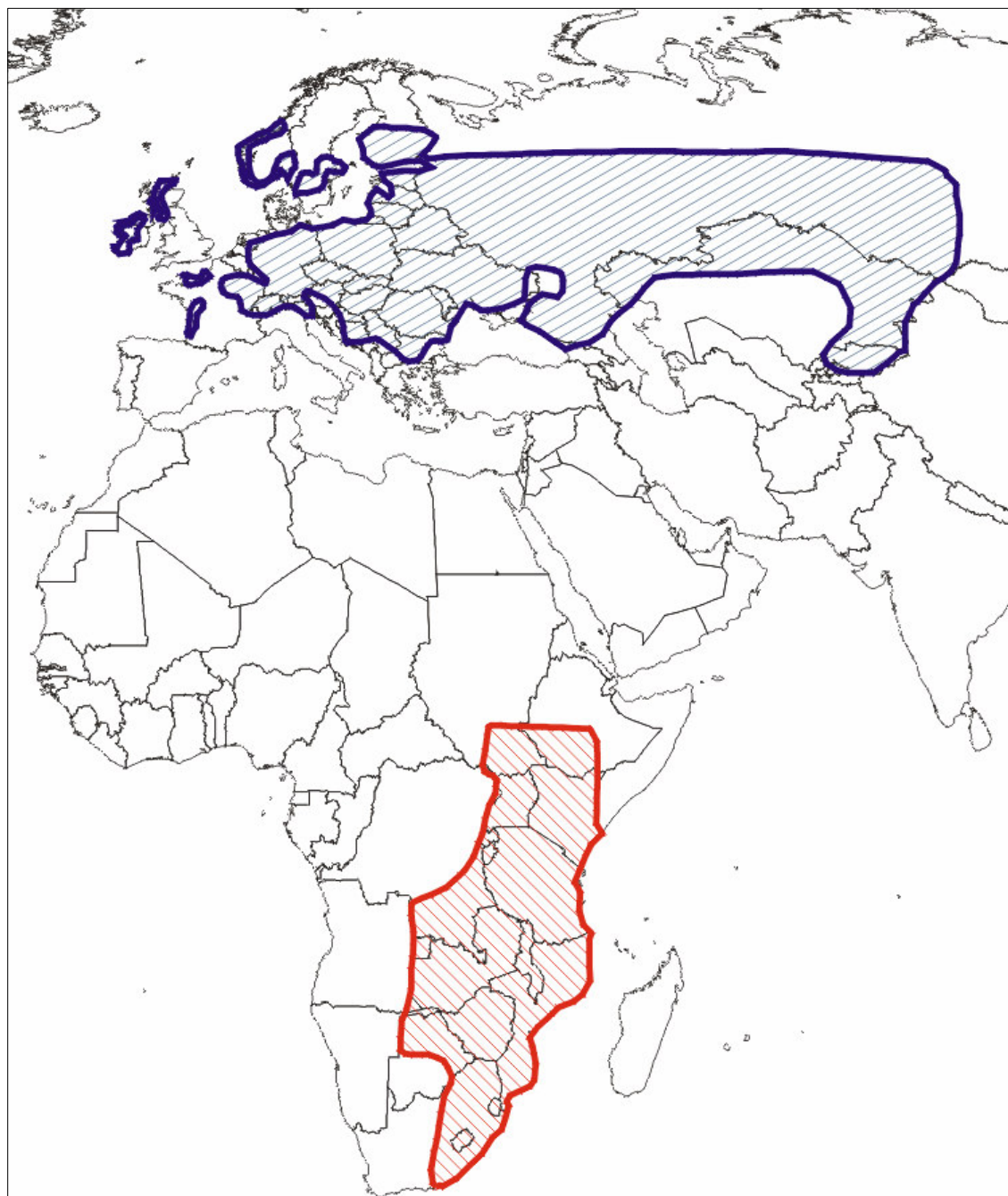
1938-39

1991-93

1993

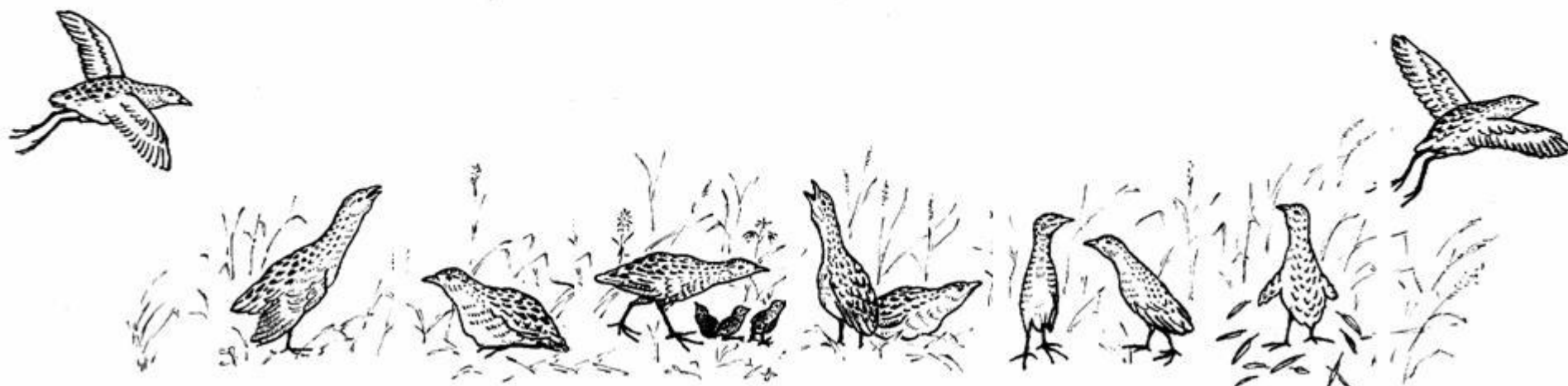

hnízdíště a zimoviště druhu

hnízdíště

zimoviště

duben	květen	červen	červenec	srpen	září

Přílet
z Afriky

Samci
začínají
volat

První
hnízdění

Samice
vodí
mláďata
asi 2 týdny

Samci
stále
volají,
většina
samic
hnízdí
podruhé

Volání
samců
končí

Dospělí
ptáci
pelichají
a dva týdny
nejsou
schopni letu

Odlet
do
Afriky

- 1–2 hnízdění ročně
- 7–12 vajec (sedí jen samice)
- inkubace 16–19 dní
- sukcesivní polygamie

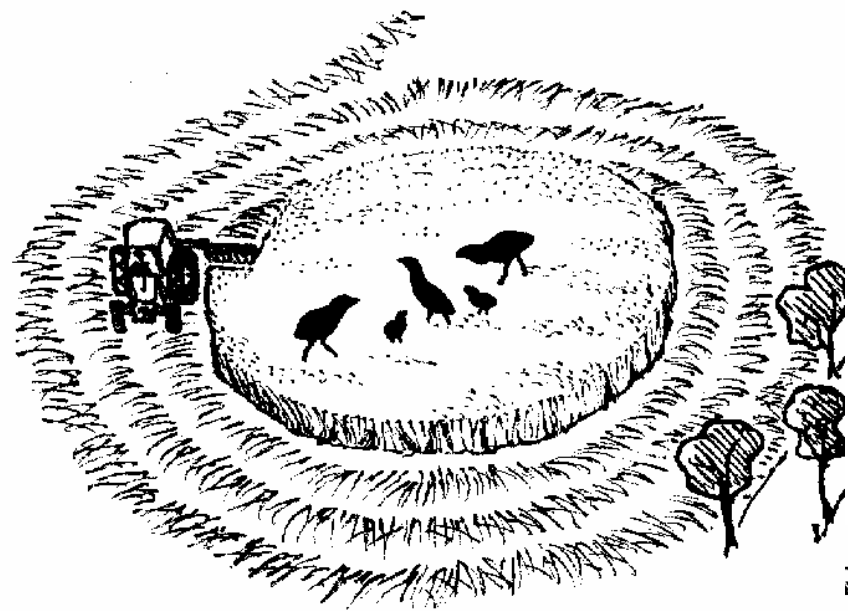
- **vzletnost mlád'at po 34–38 dnech**

Ohrožení:

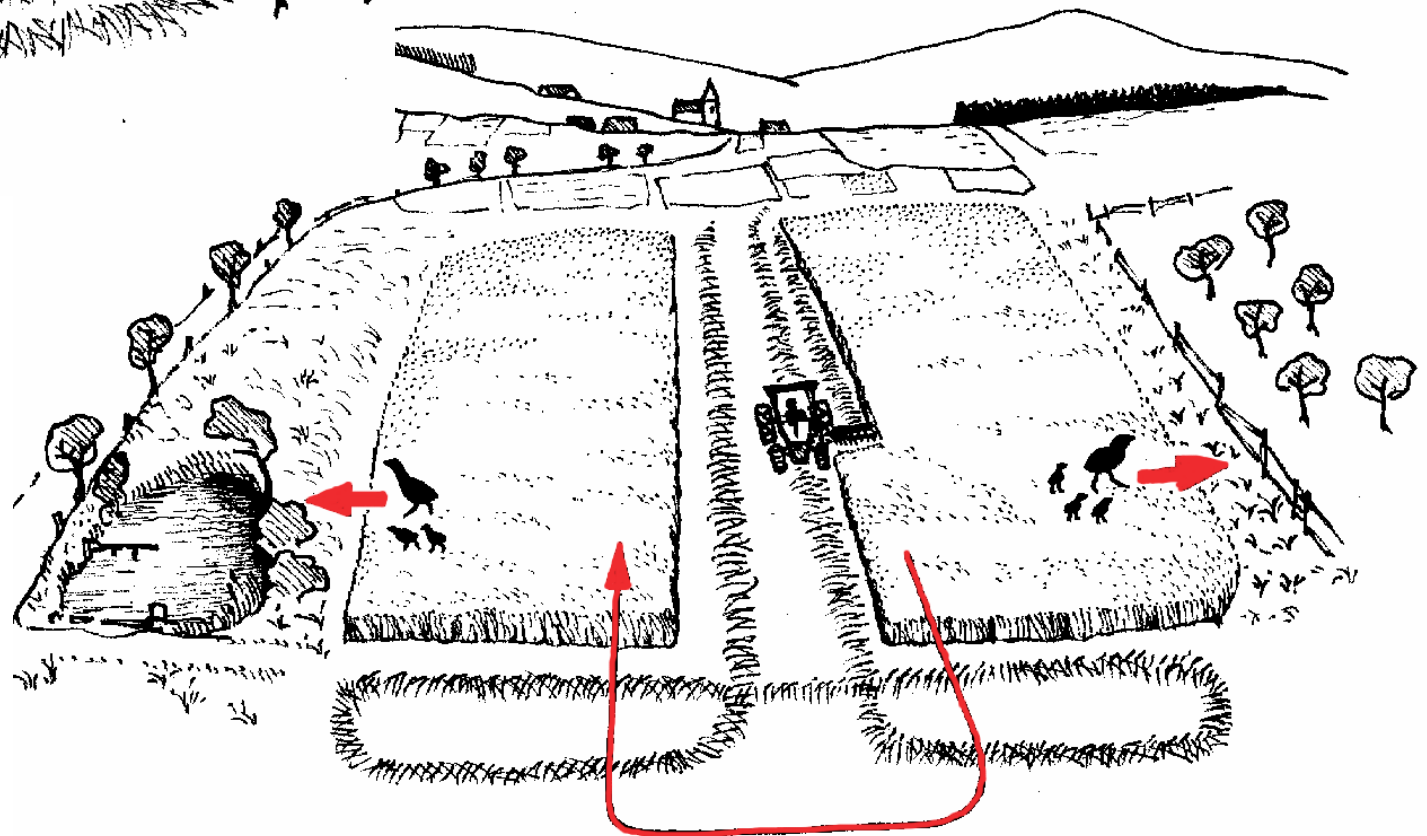
- nevhodná doba seče
- nevhodný způsob seče

← 60 % mlád'at usmrceno

↓ snížení ztrát o 2/3

Ohrožení:

- pastva na tradičných hnízdních lokalitách

Opatření:

- změna způsobu seče
- posun termínu seče
- přizpůsobení termínu pastvy
- oplocení podmáčených ploch
- ponechání neposečených fragmentů

čejka chocholatá

Vanellus vanellus

- v našich podmínkách stěhovavý druh (přílet II-III, odlet VII-VIII)
- od VI do odletu v hejnech
- vlhké louky, pastviny, pole – přehledné porosty, dna vypuštěných rybníků
- potravou hmyz, bezobratlí, larvy
- v ČR 7000–10 000 párů (2001–03)
- 70 % pokles od roku 1989

bekasina otavní

Gallinago gallinago

- **v našich podmínkách stěhovavý druh (přílet III-IV, odlet VII-VIII)**
- **vlhké louky, rašeliniště, okraje rybníků**
- **potravou kroužkovci, měkkýši, hmyz, bezobratlí, larvy**
- **v ČR 500–800 párů (2001–03)**
- **60 % pokles od roku 1989**

Ohrožení:

- odvodnění podmáčených pozemků
- rozorání luk a pastvin
- degradace vegetace intenzivním hnojením
- omezením tradičního letnění rybníků
- jarní válcování a smykování travních porostů
- jarní kultivace orné půdy
- zvýšení hladiny rybníků v období inkubace

Opatření:

- vyloučit válení a smykování neprovádět od 15.3. do 30.6.
- seč středu ke kraji nebo od jedné strany ke druhé
- první seč provádět nejdříve 15.7.
- vyloučit hnojení a biocidy

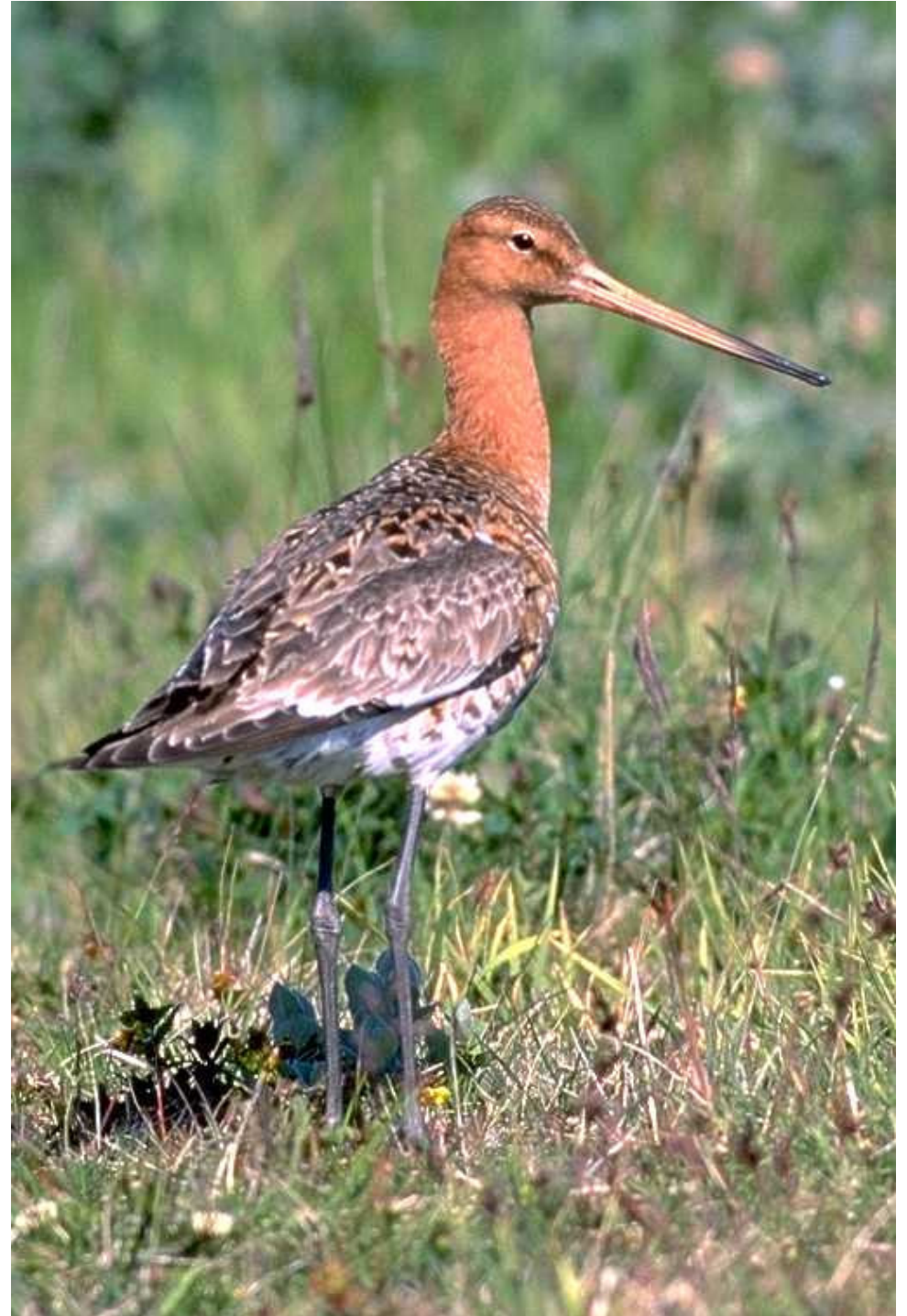

břehouš černoocasý

Limosa limosa

- **stěhovavý druh (přílet III-IV, odlet VII)**
- **vlhké louky, okraje rybníků nebo jejich zarostlá dna**
- **potravou hmyz a jeho larvy, korýši, pavouci, měkkýši**
- **v ČR 10–20 párů (2001–03)**
- **66 % pokles od roku 1989**

vodouš rudonohý

Tringa totanus

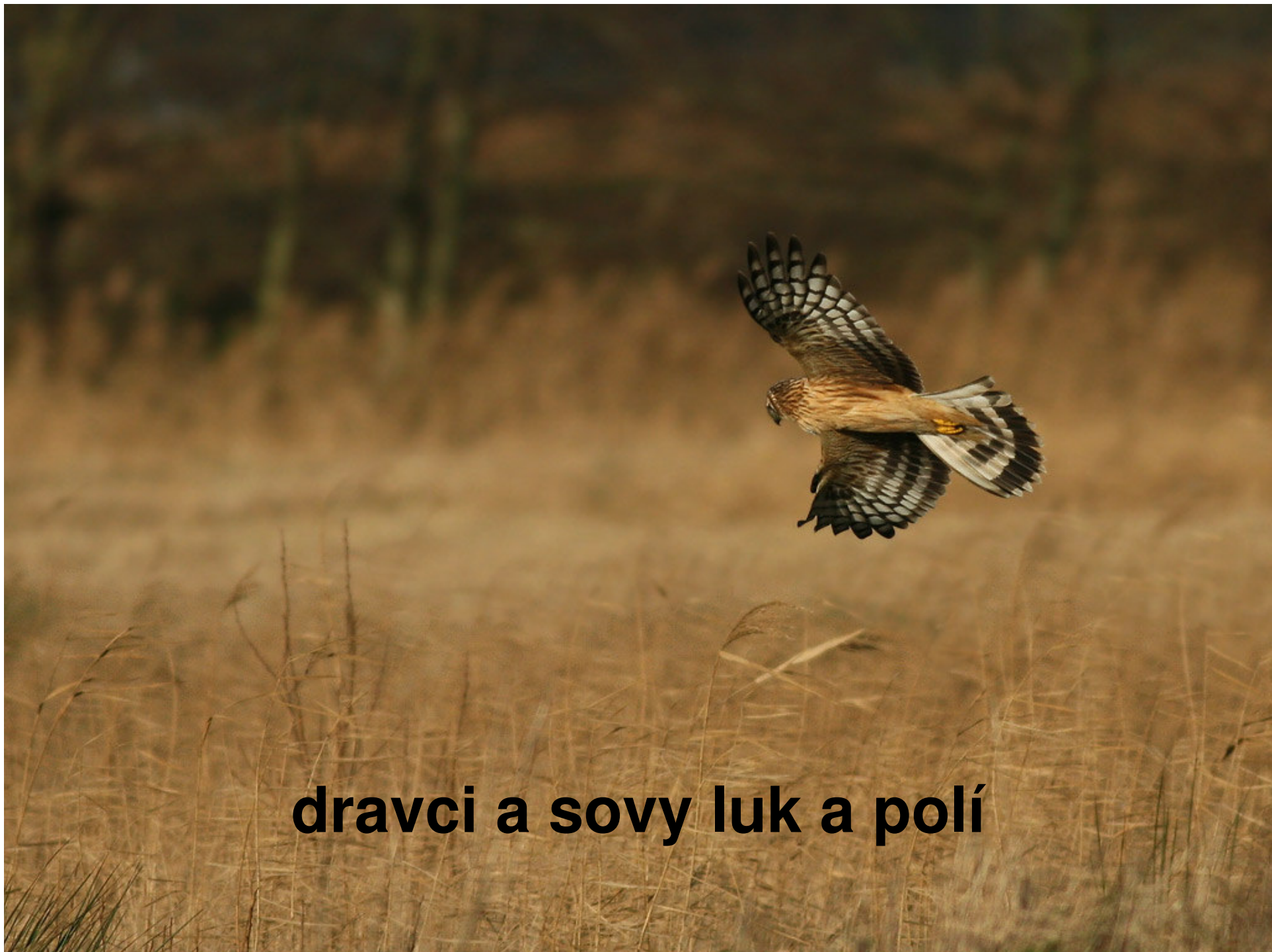
- **tažný druh (přílet III-IV, odlet VI-VIII)**
- **vlhké louky, rašeliniště, okraje rybníků**
- **potravou kroužkovci, měkkýši, hmyz, bezobratlí, larvy**
- **v ČR 25–40 párů (2001–03)**
- **35 % pokles od roku 1989**

koliha velká

Numenius arquata

- **tažný druh (přílet III-IV, odlet VII-VIII)**
- **vlhké louky**
- **potravou kroužkovci, měkkýši, hmyz, bezobratlí, larvy**
- **v ČR 1–3 páry (2001–03)**
- **5–15 párů v roce 1989**

dravci a sovy luk a polí

moták lužní

Circus pygargus

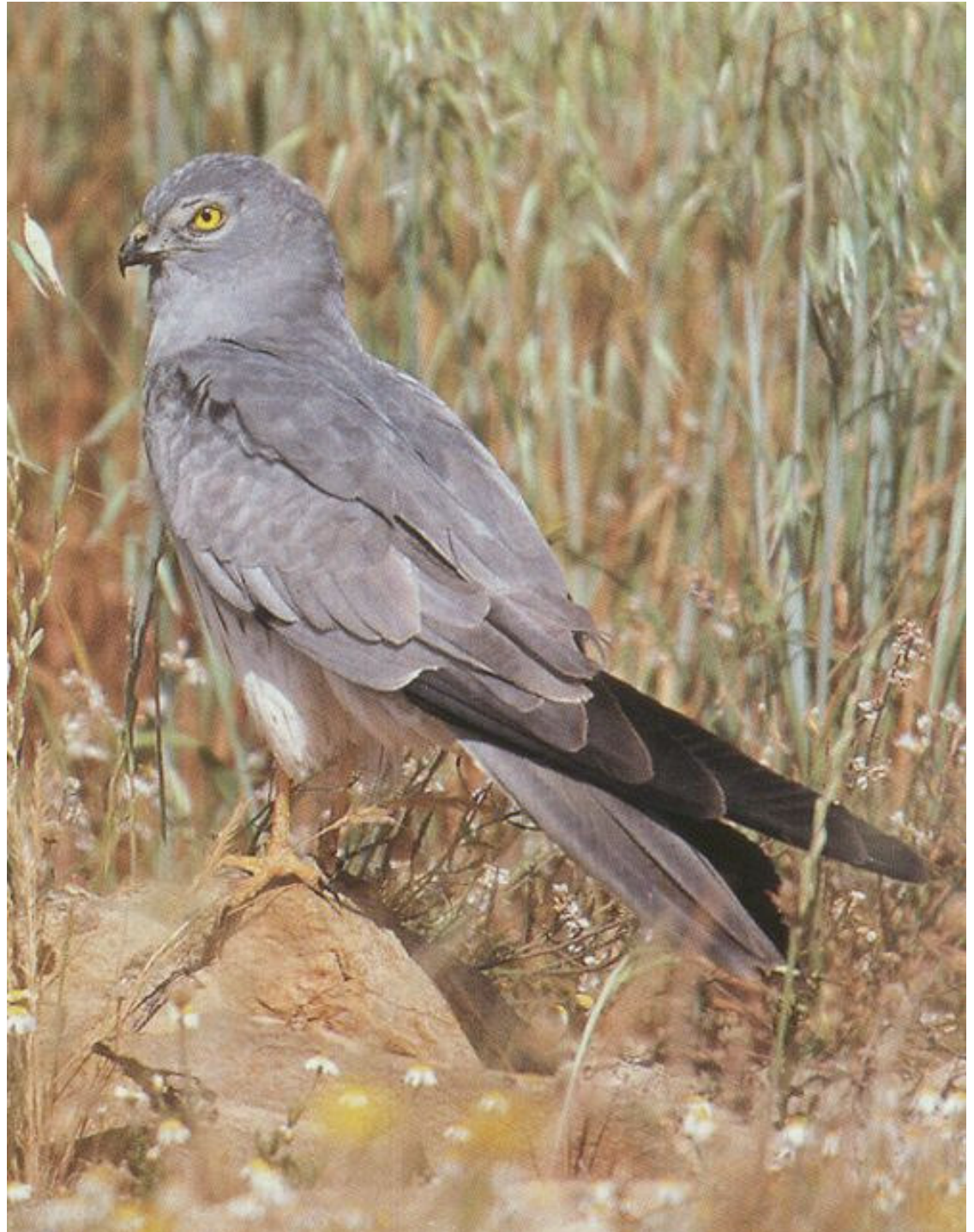
- tažný druh (přílet IV-V, odlet VIII-IX)
- mnoho biotopů včetně obilných a řepkových polí
- potravou savci, ptáci
- 80–120 párů (2001–03)
- 300 % vzestup oproti 1989

Ohrožení:

- vysečení hnízd párů hnízdících v polích

Opatření:

- ponechání nesklizeného okrsku s hnízdem

moták pilich

Circus cyaneus

- zimování na (vlhkých) loukách, s hustou vysokou vegetací
- potravou převážně drobní savci
- fluktuace vlivem počasí, potravní nabídky a sněhové pokrývky

kalous pustovka

Asio flammeus

Ohrožení:

- nepřítomnost vhodného biotopu při příletu na zimoviště
- odvodňování
- používání rodenticidů
- rušení

Opatření:

- neprovedení druhé seče
- vynechání hospodaření (každý druhý rok) s odklizením stařiny na jaře roku následujícího

druhy křovin a rozptýlené zeleně

pěnice vlašská

Sylvia nisoria

- tažný druh (přílet IV-V, odlet VIII-IX)
- pásy trnitých křovin, úhory s roztroušenými keři
- potravou hmyz a jeho larvy
- 3000–6000 párů (2001–03)
- 100 % vzestup oproti 1989

Ohrožení:

- likvidace roztroušené zeleně
- zástavba úhorů

Opatření:

- důsledná ochrana roztroušené zeleně

t'uhýk obecný

Lanius collurio

- tažný druh (přílet IV-V, odlet VIII-IX)
- otevřená krajina s roztroušenými křovinami
- potravou hmyz, drobní obratlovci, plody
- 30–60 000 párů (2001–03)
- 15 % vzestup oproti 1989

Ohrožení:

- likvidace křovin
- zástavba úhorů

Opatření:

- důsledná ochrana roztroušené zeleně

„pestrá zemědělská krajina“

strnad zahradní

Emberiza hortulana

- tažný druh (přílet IV, odlet VIII-X)
- suchá stanoviště, aleje ovocných stromů, sady, vinohrady
- potravou semena, drobní členovci
- 80–160 párů (2001–03)
- 60 % pokles oproti 1989

Ohrožení:

- používání biocidů
- vypalování a sečení mezí
- likvidace starých sadů

Opatření:

- zachovat pestrou skladbu plodin, mozaikovitost
- ponechání starých ovocných stromů až do rozpadu, obměna
- omezit používání biocidů
- zabránit likvidaci travnatých pásů kolem cest, na mezích
- zatravňování nových ploch
- údržba travnatých ploch až po skončení období hnízdění

drop velký

Otis tarda

- stálý druh
- rozsáhlé otevřené plochy, kombinace luk, pastvin, polí (vojtěška) a úhorů
- potravou celé rostliny, listy, pupeny, hmyz a jeho larvy a kukly
- „vymizelý“ (2001–03)

Ohrožení:

- nevhodná skladba plodin

Opatření:

- vytvoření mozaiky prostředí

sýček obecný

Athene noctua

- stálý druh
- otevřená zemědělská krajina, vesnice s hospodářskými budovami
- potravou drobní obratlovci, velcí bezobratlí, žížaly
- 250–500 párů (2001–03)
- 73 % pokles oproti 1989

Ohrožení:

- zarůstání pastvin
- úbytek hnízdních příležitostí

koroptev polní

Perdix perdix

- stálý druh
- otevřená zemědělská krajina, okraje polí s travnatými mezemi, cestami, křovinami a polními lesíky
- potravou semena plevelů, hmyz
- 11–22 000 párů (2001–03)
- 30 % vzestup oproti 1989

skřivan polní

Alauda arvensis

- u nás tažný druh (přílet II-III, odlet X-XI)
- původně stepní druh: pole, louky, úhory
- potravou hmyz, semena a části rostlin
- 700 000–1 400 000 párů (2001–03)
- 15 % vzestup oproti 1989

strnad luční

Miliaria calandra

- stálý druh
- otevřená zemědělská krajina, okraje polí s travnatými mezemi a roztroušenými křovinami
- potravou semena trav, zelené rostliny, hmyz
- 4000–8000 párů (2001–03)
- 180 % vzestup oproti 1989

sysel obecný

Spermophilus citellus

Evropský endemit, stepní druh

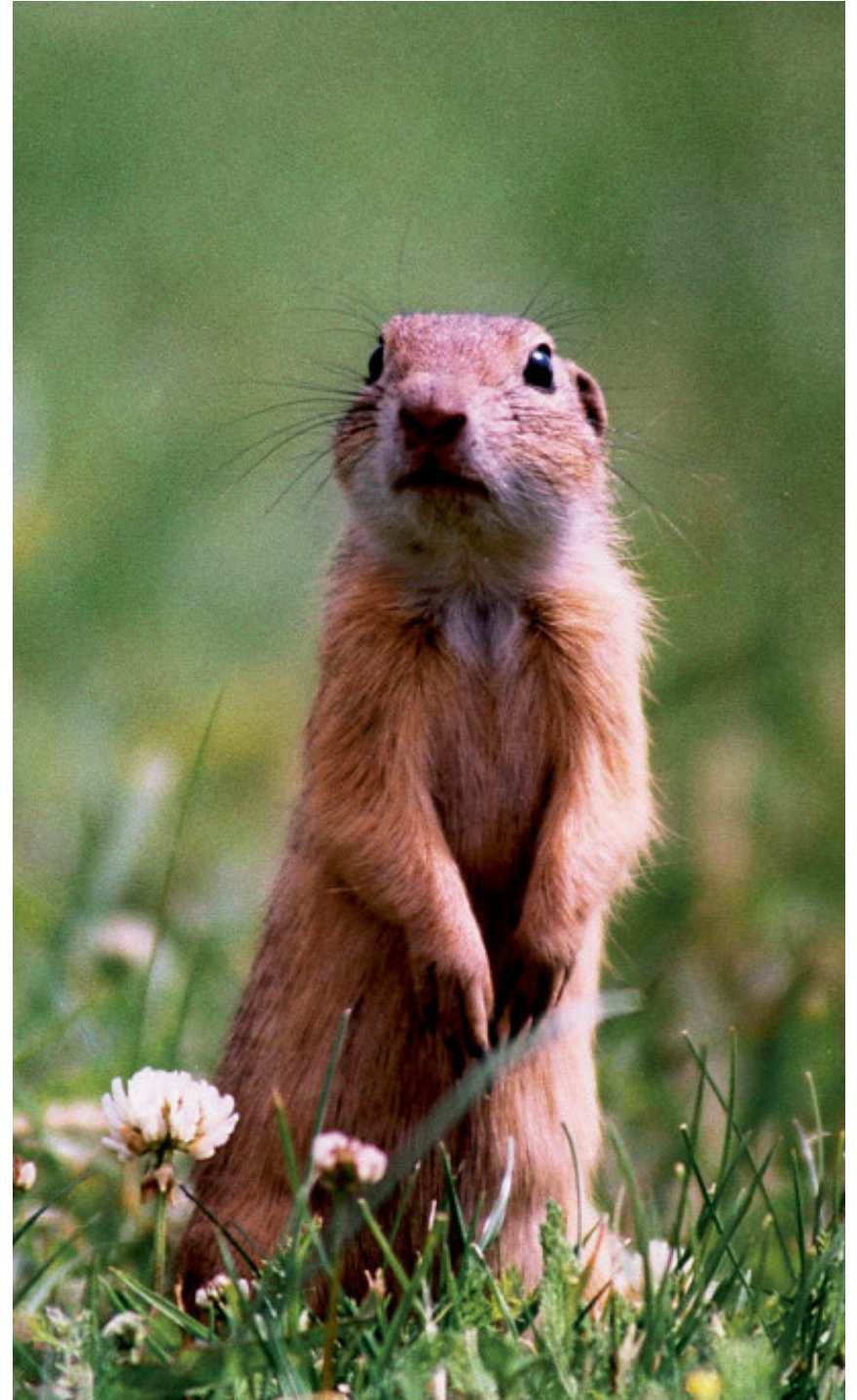
- koloniální denní druh
- krátkostébelné porosty
- nory
- býložravec

Ohrožení:

- úbytek biotopu
- rušení
- používání hnojiv a biocidů

Opatření:

- minimálně 4 seče za sezónu

Doporučená literatura

Stav ptačích druhů v ČR a EU

- Šťastný, K., Bejček, V., Hudec, K., 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003. Aventinum, Praha.
- BirdLife International, 2004: Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, UK.
- Hudec, K. a kol., 2005: Fauna ČSSR. Svazek 29. Ptáci – Aves. Díl 2. Academia, Praha..

Návrh ptačích oblastí soustavy Natura 2000 v ČR

- Hora, J., Marhoul, P., Urban, T., 2002: Natura 2000 v České republice, návrh ptačích oblastí. Česká společnost ornitologická, Praha.

Klíč k poznávání ptáků (např.)

- Svensson L., Grant P. J., 2004: Ptáci Evropy, Severní Afriky a Blízkého východu. Svojtka, Praha.

Regionální atlasy (např.)

- Hromádko, M. a kol. 2004: Ptáci Orlických hor. Libri/SEN, Dobré.